

GOGOETARI LEIHO

Birlibirlokearen eskola

BERGAMIN MAISUA zenak alderatu ohi zuen bertsogintza eta zezengintza.

EGUNKARIAren kultur orriotan berriz, bai Jon Sarasuak baita Iñaki Azkunek ere honi buruz zertxobait erantsi dute bertsolaritzaren kasurako. Aitatutako idazle guztiak mirestu arren, edota agian miresten ditudalako hain zuzen, horretaz ene ekarpentxoaz plazaratzeko asmoz nator baita ni ere. Ez, noski, orain arte idatzitakoaz ezer zuzentzeko ezta gehitzeko ere. Aitzitik, erabilitako metafora neregantuz arteetan, eta bertsolarien kasuotan bereziki, hain funtsezkoa den bapatekotasunaren ikerketari beste ikuspegi batzuetatik ekiteko bai-zik.

TOREOAREN MUSIKA IXILA

Izan ere, edozein jakintza mota aztertzerakoan sortzen zaigun lehenen argitu beharreko zalantza hauxe besterik ez da: nola sortu da?; edota beste era batez esanda: zer nolako prozedurak erabili beharra dago nahi den emaitza hori lortu ahal izateko? Bada, agerian utzi nahi dena trebeziak produzitzeko eta erreproduzitzeko mekanismoak dira. Galdera zaila bezain zaharra beraz.

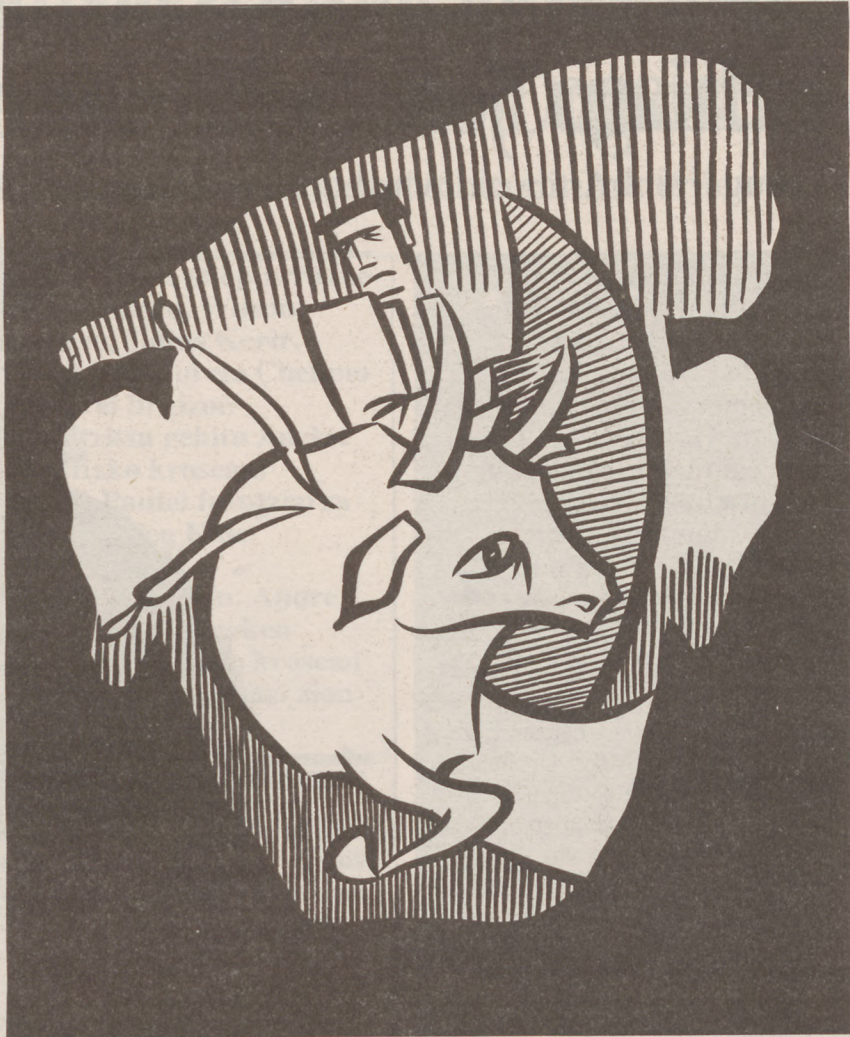
Hura da eta ez besterik edonolako eskola sortzean agertzen dena eta zer esanik ez artea, kirola edota zientzi-teknikaren eredueta sailkagaitzak diren eskoletan, toreo, dantza edo bertsoa kasu. Hauxe dela eta honela idazten zuen Basarrik duela hamar urte (El Diario Vasco, 1981-VII-11):

«Asko itzein da gure egunetan Bertsolari Eskolaz. 'Olako ta alako' tokitan Bertsolari Eskolak sortu dirala. Uztaidazute galdera hau egiten: ikasi ditekian zerbait ote da bertsolaritza? Berezkorik ez duanerentzat, itxasoan porruak aldatzea bezela dala esango nuke».

Iñaki Eizmendik goian adierazitakoaren urte beretsuan, José Bergaminen 'La musica callada

del toreo' ('Toreoaren musika ixila', Turner 81-4-14) liburuaren aurkezpenean Joselito torea-tzailearen honako erizpide hau plazaratzen da: «Se puede aprender de todo menos eso: porque es un don que cada uno trae al mundo y el que no lo trae no será nunca torero de verdad».

Berezkoa, horixe dugu hitz magikoa, jazzale baten swing-a edo 'cante' zein zezenak direla hitzegiterakoan 'duende' ('iraxo') gisa adierazten dena. Aintzinako greziarrek areté deitzen zutena eta, dirudienez, ohizkoa suertatu zaigun birtute bezala itzuli beharrean trebetasun gisa hartzen omen zena. Beraz, bapatekotasuna irakatsi al daiteke?; ikasterik ba ote da?

AITOR HERNANDEZ

JAIOTZA-IAIOTASUNA

«Bertsotan iaioa izateko horrela jaio beharra dago», entzun ohi da sarri askotan aipatutako 'berezko' horren beste bertsio batean. Hau da, «torero ona izateko ijito arrazakoa izatea premiazkoa dela» esatea bezala.

Baina hamar urte geroago, 1991n, bertso zein torero eskolak ez dira iadanik atzo goizeko gauzak. Ondorioz, oraindik errepika al daitezke Joselito nahiz Basarriren hitzak? Trebetasunak trebatzeko, bai eta sortzeko ere, hainbeste saia-kera frogatuta egin ondoren berez-kotasunaren misterioa lehen bezain iluna ba ote dago?

Esan bezala, bertsolaritza eta toreo gintza heziketaren prozedurarako metaforatzat besterik hartzen ez ditudanez, oraingo honetan beren ikasketa panoramika goibela denik ez dut esango. Are gehiago, aipatutako kasuen ikerketek zenbait arautu gabeko ikasketen eraikuntzaren berri eman izan digutenez egun Bertsolaritza bezalako herri jakintzak inoiz baino hornituago eta, era berean, eskuragarriagoak ditugu. Izan ere, bereganatu beharreko edozeinek maixu erakasle baino nahia beharko du, eta horretarako

jokoa, jaia eta joera estetikoan murgildu; hau da balizko bertsozale nahiz toreozaileek beren gizarte praktiketan lortzen duten gozamen. Hauxe dake eguneroko bizitzan edozein didaktikaren ardatza.

Dena dela, bertso zein zezenei buruzko iaioasunaren kontuan beste kontu bat badago, alegia erritmo bereziz noizutako mogimendu eta pentsamendua. Nietzschek zioenez, hirugarren belarria dugun bihotzak bakarrik entzun ditzakeen erritmoak... baina hortan irekitzen zaigun hori beste batetarako utziko dugu irakurle.

FITO RODRIGUEZ BORNAETXEA

«Escara gustioco
dodaz maite...»

ADOLFO AREJITA

Igaro berri doguz Aita Manuel Larramendiren jaiotzaren hirugarren mendeurrenako berbalaiak eta bibliografi-erakusketa. Eta ekitaldion jarrai-jarraian atera deuskue 'Manuel Larramendi. Euskal Testuak' obratxo paregabea be, Patxi Altuna eta Joseba Lakarra atondurikoa.

Larramendik erderaz idatzi eban bere lanik gehiena, eta erderazkotik ezagutu be egin dogu batez be jakintsu hori, euskeraren alde sutsu ekin baezan be. Euskerazko lan apurak nekezago heldu izan dira irakurleagana. Zorionean betor liburuxko barria. Larramendiren euskal txatalok irakurtea miresgarri gertatzen jakuz behin eta barriro. Gatz egiten da sinestea, bere aldirako hain bizi, aberats eta jator idatzi zeitekeala, batez be sasoi hatako eta beranduagoko beste idazleen

lanaz erkatu
ezkero.

Euskeraren alde eta gaztelar hizkuntzalaririk ez zuten eraso oitoldartuz Larramendik egin dauan ahalegiaren ekarria, bere Hiztegi

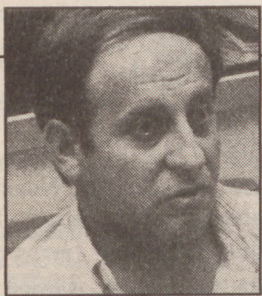

Hirueledunean edo 'El imposible vencido' euskal gramatikaren errez ikusi daiteke. Baina, guztien artean, arlo bat nabarmendu gura neuke oraingoan: euskalki ezberdinenganako, eta berariaz bizkaieraganako, erakusten dauan estimazioa. Harrigarri eta pozgarri begitantzen jaku, bere sasoi hain gitxi landurik egoan euskalki bat polito ezagutzen ebalu ikustea. Bizkaierazko aditza eta bestelako berezitasunak ugarriak dira bere gramatikari, eta euskalki honen aldeko eretxiak be bai han-hor-hemen. Bere ostetxoan Aita Kardaberazek be adikortasun bardina erakutsiko eban mendealdeko euskalkiaganako, eta ondo ezagutzen ebalu erakutsi gainera, 'Andere Eloorriarraren Erretorika' n esate baterako.

Aita Larramendik Gandara gemikarrari, honek egin barri eban gabon-kanta bat bialdu eutsanean egin eutsan erantzunean, hau gogoberotu gura leuke euskeraz idazten jarraitu dagian, eta honen euskerea aintzat hartzen dauala autortuz. Bizkaieraz egin gurarik emoten deuto amaieraz gutunari gainera: «ikusi dezazun ez agura modulloaren guisa, be zaldun gazte baten leguez obedetuco deusudala. Orra, bucatu dora raco verbegaz. Escara gustioco dodaz maite, ta gozo!»

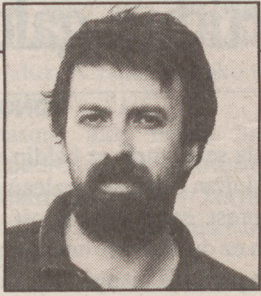
Gaurko euskaldunentzat be irakatsi ederra Larramendiren berea ondo jakin eta landu arren, beste euskaldunen berbakinak be ezagutu eta aintzat hartzen ebazala erakutsi eban, gaur, hainbeste 'alfabetatu' dagoan aldi honetan, sarritan ikusten ez

HEMEROTEKA

XABIER MENDIGUREN
ARGIA
1.322 zenbakia

«**A**ldetik, liburugintza politika bat indartuz ari da. Hor daude bekak eta literatura unibertsalaren itzulpen proiektua, baina pare-parean eta abiadura berean behar lukeen irakaskuntzaren prestakuntza eta egituraketa ez da egin. Politika oso bat hartu eta bere koerentzia guztian begiratu beharko balitz erren ikusiko nuke alderdi horretatik. Politika baten atalak sortzen ari dira baina oraindik etorkizunari begira ez dago egin eta egin beharko da. Estatu espainiarrean ere egiteko dago hori. Une honetan lau urteko lizentziatura izango den itzultzaile karrera aztertzen ari dira.

«**E**z dakit historiara pasatuko naizen pertsonaia artistiko gisa. Denen lagun izandako gizon bezala eta neure kanturen bat edo besterenagatik bai ordea. Zenbait herritara berrogei urte luzetan joan izan naiz urtero. Legazpiko Santa Marina auzategian, pago handi bat dago musikako kioskoaren ondoan, dagoeneko neurea dela iruditzen zaidana, urtero, uztailaren 18ko jaietan bere itzalean jotzen dudalako. Badaude zenbait herri, bene-benetan erretiroa hartzen utziko ez lidaketenak, eta, zilarrezko urtea dela eta, inoiz ezin ahatzuko ditudan omenaldiak egin dizkidatenak.

KAXIANO
EL DIARIO VASCO
1991-20JOXERRA GARZIA
EGIN
1991-22

«**N**ik gero eta metaliteratura gehiago ikusten dut bazterretan. Ez da literaturaz diharduen literaturaz soilik, zerbait narratu eta bide-nabar narratzaren gorabeherak azaltzen dituen. Literatura beste erreferentzia gabeko literaturari ere metaliteratura esaten diot nik, unibertsoa literaturak mugatzen duen neurrian abiapuntua, helburua eta justifikazioa literatura duelako. Literatura funtzionala, bizitzaren zerbitzari apala izan beste pretentsio literariorik gabea, bigarren mailako iharduera sasiliterariotzat bazterturik dute literaturgile nahiz kritiko adituek.

«**G**olko Pertsiarreko gerri buruz eritzia ematea handi gertatzen zait. Egia da insumisioen aldeko kontzertuan parte hartu nuela, baina ez nuke berriz inoiz ere egingo horrelakorik. Kontzertu bakezaleak manipulatu daude. Kontzertu hura bakearen aldekoa zen eta Terra Lliuraren aldeko oihuak aditzen ziren. Horrek ez du zentzurik. Gainera, badago alderik neuk pentsa dezakedanaren eta neure kantuetan azaltzen dudaren artean. Harrez gero ez dut inoiz parte hartu berriz inongo ekin-tza ideologikotan, neure irudia jende-ari ikasgai moralak emateko ez erabiltzea erabaki bait nuen.

ALBERT PLA
EL MUNDO
1991-22